HISTRIONII LUMII PANDEMICE. CUM NE-AM OBIȘNUIT SĂ TRĂIM, ZI DE ZI, CU EI

Autor: Robert Gabriel Ciobanu | 22 noiembrie 2021

De la începutul anului trecut s-a vorbit, pe bună dreptate, de o creștere a neîncrederii în comunitatea științifică. S-a bătut monedă pe faptul că au existat și continuă să existe studii științifice care se contrazic. Ba mai mult, aceste studii au fost folosite – discreționar, aș spune – de jurnaliști, intelectuali și chiar de publicul larg pentru a susține, chipurile, opțiunea justă de politică publică. Am ajuns, astfel, într-un Turn Babel unde fiecare a vorbit necontenit pe limba lui, fără a mai fi dispus măcar să încerce să asculte și partea adversă. Au lipsit, din păcate, argumentele raționale și în locul lor a proliferat propaganda care, indiferent de tabără, a luat chipul Apocalipsei și al Morții. Pe de o parte, ni s-a spus că, dacă nu ne vaccinăm, vom muri sau îi vom omorî pe ceilalți. Pe de altă parte, dacă ne vom vaccina, ne spunea tabăra adversă, vom muri. Orice am face, nu vom scăpa din această dialectică a morții. Corect până la un punct, de altfel. Propaganda, indiferent de tabără, ne-a asigurat un *memento mori* colectiv.

Această propagandă însă, întreținută de anumite figuri publice, a condus la polarizarea excesivă a societăților occidentale. Din acest clivaj social, desigur, nu poate să iasă nimic bun. Neîncrederea în autoritățile politice, în sistemul de sănătate, în comunitatea științifică – neîncrederea, în definitiv, în lumea modernă, liberală și democrată, va oferi un avantaj principalilor noștri competitori din afara spațiului occidental. Pe de altă parte, în toată această răzmeriță a ieșit la suprafață, printre altele, un fenomen sumbru despre care se discută, din păcate, prea puțin. Acest fenomen, potențat în primul rând de rețelele de socializare, atentează la una dintre cele mai importante achiziții ale modernității: este vorba, desigur, de cunoașterea și expertiza științifică.

Pe de o parte, o propagandă care vorbește în numele științei. Pe de altă parte, o propagandă care, chipurile, vorbește în numele bunului simț și al omului obișnuit. Ironic, principalul perdant al acestei confruntări este chiar expertiza științifică. În loc ca gestionarea unei astfel de crize să aibă loc la nivelul interacțiunii dintre reprezentanții

autorității științifice și factorul politic, ea s-a mutat pe cotloanele rețelelor de socializare. Indivizi fără expertiză – dintre care unii seamănă parcă cu niște isterici – care, fiecare în bula lui, luptă, zică-se, pentru o cauză nobilă, îi trag de mânecă pe ceilalți și le semnalează imperativ să ia o poziție. Iar ceilalți îi tolerează. S-au obșinuit, probabil, cu impertinența lor. Așa că, din lehamite sau plictis, le trec cu vederea obrăznicia. Iar dezbaterea, la care ar fi participat, în mod normal, experți în domenii diferite, dar convergente într-o situație ca a noastră, precum epidemiologia, economia, științele politice sau dreptul și pe care am fi întâlnit-o în paginile unor publicații de prestigiu, s-a transformat, din păcate, într-o harababură generală.

Asistăm, desigur, la un fenomen relativ nou. Odată ce o mare cantitate de oameni are acces nestingherit la rețelele de socializare și poate perora fără vreo jenă, ba chiar încurajată fiind de mecanismul pavlovian al *like*-urilor, dialogul va sfârși, mai devreme sau mai târziu, într-o degringoladă, în care nuanțele, bunul simț, logica și raționamentul vor fi, mai curând, impedimente decât atuuri. Acest fenomen amenință să șteargă – dacă nu a șters deja – granița dintre expertiză și părere, dintre autoritate științifică și opinie diletantă, dintre raționament și slogan. În siajul acestui fenomen a înflorit propaganda din pandemie. Când vocea experților a fost acoperită de bruiajul propagandiștilor, dezbaterea reală a amuțit. Oare cum ar fi arătat lucrurile astăzi dacă experți din domenii diferite, de la medicină până la drept constituțional, ar fi avut cu adevărat posibilitatea să dezbată? Ce măsuri ar fi fost adoptate dacă în spațiul public (românesc, dar nu numai) am fi avut o analiză onestă a costurilor și beneficiilor implicate de fiecare opțiune de politică publică? Cum s-a întamplat ca tocmai într-un moment în care aveam nevoie de oameni cu expertiză științifică, spațiul public să fie invadat de amatori, isterici și propagandiști?

Miza în acest moment, cel puțin în înțelegerea mea, este să înlăturăm bruiajul propagandistic și să oferim spațiu de dezbatere profesioniștilor. Mai devreme sau mai târziu, pandemia va trece, dar fenomenul de care pomenesc va rămâne. De aici înainte, specialiștii vor fi doar o voce printre celelalte voci ale propagandiștilor. Toți vom avea acces la informație, dar nu vom fi și sti sau nu vom avea capacitatea și discernământul să ne orientăm în cantitatea enormă de informație pe care o vom avea la dispoziție. De aceea este nevoie ca opinia specialiștilor să prevaleze în fața urletului isteric al propagandiștilor de toate felurile.

Și, în fine, pentru a face și mai clară poziția pe care o susțin: cred că un fenomen complex cum este pandemia actuală nu poate fi tratat cu atâta superficialitate și ușurință și redus, așa cum se întâmplă adesea în spațiul public, la o schemă simplă, în care relațiile de cauzalitate transpar cu ochiul liber. Am văzut prea des aruncate date lipsite de context – or, știm bine, datele nu vorbesc de la sine – și analogii strâmbe. E timpul să acceptăm, cu onestitate, că nu ne vom putea face o imagine clară asupra situației până când nu vom avea o contribuție colectivă din partea reprezentanților

tuturor factorilor epistemici implicați în decriptarea evenimentelor. E naiv și trufaș să credem că există un om în mintea căruia se află agregată toată cunoașterea relevantă, iar opiniile sale sunt infailibile. Din contră, o dezbatere între factorii care au cunoaștere parțială, pe care o aduc astfel laolaltă, va conduce la luarea acelor decizii potrivite și întemeiate din punct de vedere epistemic.

Imagine: James Ensor – „The Bad Doctors" (1892), Sursa: Art History Project